

8. Орлов О. Все традиционные методы распределения накладных затрат не только бесполезны, но и вредны... // *Економіст*. — 2007. — № 1. — С. 56—61.

9. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1997. — 390 с.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2008

УДК 336.01:330.44(46)

А. А. Карпович, науковий співробітник,
Національний науково-дослідний центр оборонних технологій
і воєнної безпеки України

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ ЇХ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ

АНОТАЦІЯ. Запропоновано новий підхід до оцінки фінансового стану підприємств, розроблено нову модель визначення суми короткострокового кредитування.

При оцінці фінансового стану підприємств у якості потенційних позичальників, банки звертають особливу увагу на їх економічне зростання протягом останнього періоду часу. Саме наявність позитивного приросту фінансового результату і нарощуванням обсягів оборотних засобів підприємство демонструє свою кредитоспроможність і перспективність вкладень.

Зупинімося на оцінці стану системи фінансів підприємства в динаміці, а оскільки дане дослідження орієнтоване на оцінку фінансового стану виробничих підприємств, автор пропонує визначити об'єктом дослідження оборотну частину активів, що є основним джерелом генерування прибутку [1]. Відповідно, розглянемо темп приросту оборотного капіталу підприємства та його елементів за останні три часові періоди.

Проведемо статистичний аналіз наступних даних фінансової звітності підприємства, що наприклад, виступає в якості потенційного позичальника подамо їх у вигляді аналітичної форму якої пропонує автор (табл. 1). Необхідно одразу ж оговорити те, що всі прогностичні закінчення щодо даних наступних аналітичних таблиць будуть робитися, для зручності, без урахування впливу інфляції.

Таблиця 1

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ОБОРОТНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

	2005	Питома вага у структурі оборотного капіталу, %	2006	Питома вага у структурі оборотного капіталу, %	Зростання у порівнянні з попереднім періодом, тис. грн	2007	Питома вага у структурі оборотного капіталу, %	Зростання у порівнянні з попереднім періодом, тис. грн
Чиста виручка від реалізації продукції	5487,3	—	6142,7	—	655,4	6952,2	—	809,5
Короткострокова заборгованість пов'язана із виробничим циклом	1242,5	—	1124,5	—	-118,0	1365	—	240,88
Середньорічна вартість функціонуючого капіталу	8124,0	—	8754,2	—	630,2	8188	—	-566
в. т. ч. оборотного	4001,3	—	4380,5	—	379,2	4871,9	—	491,4
Питома вага оборотних активів у загальній сумі капіталу (од.)	0,49	—	0,50	—	0,01	0,59	—	0,1
Коефіцієнт оборотності всього капіталу, од.	0,68	—	0,70	—	0,03	0,85	—	0,15
в. т. ч. оборотного, од.	1,37	—	1,40	—	0,03	1,43	—	0,02
Грошові кошти та їх еквіваленти	34,9	0,9	38,3	0,9	3,4	29,7	0,6	-8,6
Запаси	2785,6	69,6	3115,5	71,1	329,9	3451,2	70,8	335,7
Готова продукція	455,5	11,4	384,1	8,8	-71,4	478,3	9,8	94,2
Дебіторська заборгованість перед покупцями	725,3	18,1	842,6	19,2	117,3	912,7	18,7	70,1

З даних табл. 1 видно, що на підприємстві спостерігається нарощення об'ємів випуску продукції, що позитивно впливає на його загальний стан. Кредиторська заборгованість зростає пропорційно дебіторській, що свідчить про ефективний внутрішній менеджмент активів і зобов'язань.

Також можна зробити висновок, що прискорення оборотності сукупного капіталу відбувається як за рахунок зміни структури капіталу (збільшення частки оборотного капіталу в загальній його сумі), так і за рахунок прискорення останнього.

Тож дана форма аналітичної таблиці є дуже зручною для проведення аналізу якості і оборотності оборотного капіталу виробничих підприємств.

Для того, щоб надати адекватну оцінку фінансового стану підприємства, необхідно здійснити прогнозування поведінки його фінансової системи на найближчий період часу, у нашому випадку — на рік. Відповідно, автор пропонує застосовувати наступну форму аналітичної таблиці для з'ясування того, чи зможе підприємство — позичальник нормально функціонувати і економічно розвиватись маючи у своїх пасивах ту суму кредиту, що воно бажає отримати (табл. 2). Наприклад, відповідно до даних фінансової звітності поданої до аналізу в установу банку майбутнім позичальником, маємо наступні дані:

Таблиця 2

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ СТАТЕЙ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ

	2005	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості	2006	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості	2007	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості
Короткострокова кредиторська заборгованість термін погашення якої припадає на поточний період	423,4	—	323,1	—	465,3	—
Довгострокова кредиторська заборгованість термін погашення якої припадає на поточний період	54,3	—	54,3	—	54,3	—
Чистий прибуток підприємства	534,7	—	521,0	—	642,7	—

Закінчення табл. 2

	2005	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості	2006	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості	2007	Питома вага у (%) до кредиторської заборгованості
Поточна дебіторська заборгованість	212,5	—	162,1	—	188,4	—
Інші фінансові надходження	88,6	—	24,3	—	74,5	—
Запас фінансової стійкості	358,1	75,0	330,0	87,4	386,0	74,3
Сума майбутнього кредиту виплата якого припадає на наступний період	—	—	—	—	210,0	—
Норма генерування прибутку на оборотний капітал	—	—	—	—	52,5	25,0
Запас фінансової стійкості із врахуванням майбутнього кредиту	—	—	—	—	228,5	31,3

Із табл. 2 ми отримали дані про запас фінансової міцності у майбутньому періоді із урахуванням погашення майбутнього кредиту. Так бачимо, що у 2007 році запас фінансової міцності (різниця між ліквідними активами і виплатам по кредиторській заборгованості поточного періоду у відсотковому відношенні), складала 74,3 %, а з урахуванням короткострокового кредиту на розширення виробництва у 210 тис. грн, що бажає отримати підприємство, запас його міцності скоротиться у 2008 році і буде складати 31,3 % плюс/мінус 5 % похибки. В даній ситуації можна зробити висновок, що таке підприємство є цілком кредитоспроможним і вчасно може розрахуватися за отриманий кредит.

З метою обчислення приросту оборотного капіталу відповідно до прогнозованого прибутку, застосуємо диференціальний метод обчислення. А отже, автор пропонує ввести відносний показник, що буде давати нам прогнозну картину приросту майбутнього прибутку підприємства залежно від нарощування темпів приросту оборотного капіталу.

Нехай, функція $\alpha(t)$ функція, що описує приріст прибутку підприємства залежно від нарощення обсягу оборотного капіталу на певному проміжку часу при однаковій рентабельності продукції що випускається. При встановленні такої залежності має місце твердження, що функція прибутку підприємства $f(wc)$ залежить від об'єму оборотного капіталу (wc), або $p = f(wc)$. Тоді повна залежність даних елементів на визначеному проміжку часу набуває вигляду диференціального рівняння:

$$\alpha(p) = \frac{df(wc)}{dwc}, \quad (1)$$

звідси запишемо рівняння

$$p_n = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{df(wc)}{dwc}}{n}, \quad (2)$$

де p_n — зважений прибуток, n — кількість часових періодів, що аналізуються. Смісл рівняння (2) полягає у тому, що воно відображає приблизну суму очікуваного прибутку на кожен гривню зростання (вибуття) оборотного капіталу.

Для отримання сумарної кількості отриманого прибутку від збільшення оборотного капіталу, перейдемо від диференціального до інтегрального обчислення:

$$N = p \int_1^{\omega} f(wc) dwc \text{ при } wc \leq \omega, \quad \omega = const, \quad (3)$$

де N — це сумарна кількість прибутку, ω — відображає граничну сталу величину, при досягненні якої оборотний капітал підприємства перестає генерувати приріст прибутку. Дане рівняння має смісл при умові, що оборотний капітал не перевищуватиме деякого значення, при якому прибуток підприємства не буде зростати незалежно від збільшення обсягу оборотного капіталу.

При отриманні кредитних ресурсів, як джерела цільового фінансування витрат на виробництво, одержувач збільшує свій оборотний капітал і відповідно, як зазначалась, акумулює прибуток. Дана модель допомагає визначити нам кількість очікуваного прибутку при умовно постійній рентабельності оборотного капіталу.

Автор пропонує ввести коефіцієнти k і l , що нададуть нам можливість на підставі даних фінансової звітності оцінити ефективність керування складом активів і витрат на підприємстві. Цей

показник може застосовуватись як у оцінці фінансового стану позичальника, так і в аудиті і фінансовому аналізі підприємств. Основна його перевага над іншими показниками ефективності полягає у тому, що він побічно відображає ступінь ефективності використання оборотних активів підприємства і максимізації прибутків від основної діяльності.

Проаналізуємо останній період діяльності підприємства за допомогою даних фінансової звітності, відповідно даних табл. 1 і 2 на початок і на кінець 2007 року.

wc_0 — середня вартість оборотного капіталу перший період часу, а wc_1 — за другий; r_0 і r_1 — показники рентабельності на початок і на кінець року відповідно.

Розрахуємо відносний коефіцієнт k_i для r_i :

$$r_i = \frac{I_i}{wc_i} \quad (4)$$

де I_i — чистий прибуток підприємства у i -й період часу. З даних табл. 1 і 2 та за допомогою формули (4) ми отримали наступні значення: $r_0 = 0.12$, а $r_1 = 0.13$. Вони хоча і є відносно низькими, але свідчать про поступове підвищення ефективності управління оборотними активами і взагалі матеріальними ресурсами на підприємстві:

$$k_i = \frac{r_i}{\frac{\Delta wc}{wc_i}} \quad (5)$$

звідси обрахуємо значення $k_0 = 1,07$, а $k_1 = 1,3$.

Тепер, для отримання повної картини відносного приросту (зменшення) ефективності використання оборотного капіталу підприємства, розрахуємо відносний показник (l) для значень k_i :

$$l = \frac{dr_i}{dk_i} \quad (6)$$

при розрахунку за формулою (6) обрахуємо значення $l = 0,043$.

Якщо отримане значення є додатнім, то на підприємстві спостерігається тенденція до збільшення ефективності використання оборотного капіталу, оптимізації структури витрат, управління заборгованістю, керування запасами тощо. В пролежному випадку, від'ємне значення l свідчить про негативні зміни у менеджменті оборотних активів і спад обсягів виробництва. Також завдяки ви-

користанню даного показника можна дослідити якість і динаміку змін у керівництві підприємства.

У процесі моделювання будь-якої системи, одним з основних факторів стійкості є її адекватна реакція на різноманіття виникнення потенційних ситуацій — збурювання системи. Закон необхідності різноманіття називають законом Ешбі. Його суть полягає у твердженні, що необхідно, щоб система мала більшу розмаїтість, чим розмаїтість розв'язуваної проблеми, або була здатна створити таку розмаїтість [2]. В іншому випадку, така система не зможе відповідати задачам керування, висунутим зовнішнім середовищем, і буде малоефективною. Відсутність або недостатність розмаїтості можуть свідчити про порушення цілісності підсистем, що складають дану систему [3].

Подібну ситуацію ми можемо простежити у системі фінансів підприємства при отриманні ними банківських кредитів. У такому разі відбувається зміна структури пасивів та активів, зменшується ліквідність та забезпеченість капіталу власними коштами, також змінюється структура капіталу підприємства та відбуваються інші зміни, що можуть погіршити платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства.

Отже, робимо висновок, що підприємство, яке розраховує на отримання банківського кредиту, повинно мати певний запас міцності, що відображається ступенем покриття поточної заборгованості оборотними активами.

Головне для менеджера банку правильно встановити розмір надання можливого кредиту, адже при заниженні потреби позичальника банк недоотримає частку прибутку, а при завищенні, взагалі ризикує не повернути кредит чи його частину. Існують кілька загальноприйнятих методик визначення розміру можливого короткострокового кредитування. Як правило, основними критеріями оцінки є співвідношення оборотних ресурсів підприємства і його зобов'язань:

$$K_{\text{Кд}} = V_{\text{Обзд}} - 2 \times \text{ЗАБ}_{\text{Кд}} \quad (7)$$

де $K_{\text{Кд}}$ — обсяг можливого короткострокового кредитування підприємства на дату оцінки його кредитоспроможності, тис. грн;

$V_{\text{Обзд}}$ — вартість оборотних засобів на дату оцінки, тис. грн,

$\text{ЗАБ}_{\text{Кд}}$ — короткострокова заборгованість на дату оцінки тис. грн [4].

В умовах розвинутої системи банківського кредитування важливою ознакою експансії на інші галузеві ринки є розгалуженість

самої системи, а отже і різноманітність підходів до суб'єктів різних галузей.

У процесі дослідження автором умов кредитування підприємств аграрної галузі економіки, що в своїй більшості носять сезонний характер виробництва, основна увага приділялась вивченню структури і динаміки руху виробничої частини їх фінансів. Один цикл руху оборотного капіталу таких підприємств як правило коливається від 8 до 14 місяців (у середньому один рік), а отже, в своїй більшості, вони є споживачами короткострокових банківських кредитів. У зв'язку з цим, автор пропонує застосувати новий підхід до визначення обсягів можливого короткострокового кредитування аграрних виробничих підприємств. Його принципова відмінність полягає у орієнтованості на виробничий процес підприємства, а відтак, побічно вказує на ступінь рентабельності виробництва:

$$K = (A - D_f + I_f - V - C + I_c) \times L, \quad (8)$$

$$L = 1 - \frac{1}{K_l} \text{ при } K_l < 1, \quad (9)$$

K — обсяг можливого короткострокового кредитування підприємства на дату оцінки його кредитоспроможності, тис. грн;

K_l — коефіцієнт загальної ліквідності (підсумок розділу 2, ф. № 1 балансу на підсумок розділу 4);

A — середня вартість оборотних активів підприємства за рік, тис. грн;

D_f — майбутні витрати підприємства (підсумок розділу 3 форми №1 балансу підприємства), тис. грн.;

I_f — доходи майбутніх періодів (підсумок розділу 5 форми № 1 балансу підприємства), тис. грн;

V — собівартість виготовленої продукції, тис. грн.;

C — поточна кредиторська заборгованість підприємства на дату оцінки;

I_c — чистий прибуток підприємства за останній звітний період, що аналізується (звіт про фінансові результати), тис. грн [1];

L — понижуючий коефіцієнт загальної ліквідності. Подібний коефіцієнт запропонований до застосування дисертантом уперше вводиться у модель визначення суми можливого кредитування. Завдяки тому, що на відміну від інших показників і моделей, що засновані на нормуванні певних величин і коефіцієнтів і відповідно оперують певними сталими числами, понижуючий коефіцієнт має велику гнучкість застосування. Він автоматично адаптує (нормує) модель до специфіки фінансової системи підприємства що оцінюється.

Економічна суть запропонованої автором моделі визначення суми можливого короткострокового кредиту полягає у тому, що із загальної вартості оборотних активів абсорбуються змінні видатки на виробництво. Цим самим автор вказує на те що у майбутньому періоді підприємство витратить приблизно таку ж, або трохи більшу суму у процесі виробничої діяльності, чим забезпечить собі отримання прибутків у результаті реалізації продукції. У свою чергу понижуючий коефіцієнт ліквідності гармонійно корегує суму залишку оборотних активів (у дужках).

Різниця майбутніх доходів та витрат буде безпосередньо впливати на фінансовий результат підприємства в період експлуатації виданого кредиту.

Для того, щоб будь-яка бізнес-одиниця успішно функціонувала та приносила прибуток, вона, перш за все, повинна перетнути поріг рентабельності, або так звану точку беззбитковості. В зв'язку з цим, собівартість виготовленої продукції V завідомо виключається, як необхідна до покриття за рахунок доходу підприємства.

Поточні зобов'язання C виробничого підприємства, як правило, пов'язані зі змінними затратами, при цьому спостерігається їх синхронне коливання із величиною запасів та готової продукції, з якими вони пов'язані зворотно пропорційно. Відповідно, при отриманні виручки від реалізації продукції підприємство, також, повинно їх відшкодувати.

Даний, запропонований автором, підхід є альтернативою до існуючих методик. Його головна відмінність полягає в тому, що він орієнтований безпосередньо на оцінку виробничих підприємств і допомагає виявити найбільш оптимальну суму до цільового кредитування операційної діяльності. Саме цілеспрямованість кредиту є одним з принципів кредитування, а вищевикладений підхід до визначення суми можливого короткострокового кредитування максимально забезпечить виконання іншого, не менш важливого принципу — поверненість. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що поверненість кредиту цілком залежить від цілеспрямованості його застосування.

Література

1. *Баканов М. И., Шеремет А. Д.* Теория экономического анализа: Учебник. — 3-е изд., перераб. — М.: Финансы и статистика, 1995. — С. 367.

2. *Моросанов И. С.* Первый и второй законы теории систем // Системные исследования: Методологические проблемы. Ежегодник. 1992—1994 / РАН. Ин-т систем анализа. Редкол.: Гвишиани Д.М. (отв. ред.) и

94 / РАН. Ин-т систем анализа. Редкол.: Гвишиани Д.М. (отв. ред.) и др. — М.: Эдиториал УРСС, 1996. — С. 97—114.

3. *Анохин П. К.* Узловые вопросы теории функциональной системы. — М.: Наука, 1980. — С. 197.

4. *Кручок С. І., Олійник О. О., Муравський О. А.* Методичні рекомендації до виконання курсових робіт з навчальних дисциплін «Гроші і кредит», «Банківські операції», — К.: Видавничий центр НАУ, 2004. — С. 26.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2008

УДК 338

О. О. Кизенко, канд. екон. наук,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ МУЛЬТИПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. В статті представлено результати дослідження методичного підходу до комплексного вирішення складних задач економічного управління підприємством із застосуванням методичних підходів мультипроектного менеджменту, що забезпечує узгодженість різних цільових функцій діяльності підприємства як цілісного суб'єкту ринкових відносин.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Економічне управління підприємством, мультипроект, термінальний проект, проектний менеджмент, система цільових організацій, система контролю.

Економічне управління сучасним підприємством полягає у комплексному вирішенні складних управлінських задач на основі системного підходу до розгляду взаємозв'язків між різними процесами операційної діяльності підприємства. Тому протягом останніх десятиліть відбувається постійний пошук методичних підходів до управління підприємством, якими б можна було замінити традиційне для більшості підприємств функціональне управління, що розриває органічний зв'язок між плануванням і контролем операційної діяльності, виділяючи їх в різні функції, і пропонуючи управляти ними окремо, з наголосом на підвищення стабільності виконання окремих операцій. У відповідь на потреби менеджменту сучасних українських підприємств виникає не-